

Program LIFE dla poprawy środowiska miast i gmin

Małgorzata Lukaszewicz

1

1

Poprawa jakości powietrza, przeciwdziałanie i adaptacja do negatywnych skutków zmiany klimatu, retencja wód opadowych, ochrona przyrody i różnorodności biologicznej: w poszukiwaniu funduszy dla innowacyjnych lub demonstracyjnych samorządowych eko- inwestycji przedstawiciele administracji mogą sięgnąć do zarządzanego przez Komisję Europejską programu LIFE. Nabór trwa.

Program LIFE to dodatkowe źródło finansowania pionierskich działań z zakresu np. gospodarki odpadami, ochrony powietrza, przeciwdziałania i adaptacji do negatywnych skutków zmiany klimatu. Warto brać je pod uwagę przy tworzeniu lokalnych planów inwestycji proekologicznych.

Niedawno KE ogłosiła nabory do Programu LIFE, które zakończą się we wrześniu i listopadzie 2023 roku. Równolegle NFOŚiGW ogłosił swoje nabory, mające za zadanie wesprzeć wnioskodawców LIFE w przygotowaniu wniosków i spięciu finansowym przedsięwzięć.

Dlaczego LIFE?

Od ponad 30 lat Program LIFE wspiera finansowo wdrażanie polityki środowiskowej Unii Europejskiej. W zamyśle pomysłodawców tego instrumentu finansowego ma on służyć – oprócz rozwoju europejskiej sieci przyrodniczej Natura 2000 – wspieraniu rozwoju i promowaniu innowacyjnych rozwiązań prośrodowiskowych.

„Program LIFE powinien (...) przyczyniać się do zrównoważonego rozwoju i osiągnięcia celów i wartości docelowych określonych w ustawodawstwie, strategiach, planach i zobowiązaniach międzynarodowych Unii w zakresie środowiska, klimatu i odpowiednich kwestii energetycznych” – czytamy w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego ustanawiającego program.

Jest to program, który reaguje na bieżące europejskie wyzwania w zakresie środowiska, co odzwierciedlone jest w tematyce oczekiwanych projektów, jak i nazwach obowiązujących podprogramów. Nie przez przypadek jeden z podprogramów, obejmujący szeroką problematykę kwestii środowiskowych, takich jak ochrona wód, ochrona powietrza, zabezpieczenie przed hałasem, czy GOZ i zagospodarowanie odpadów, nazywa się „Gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia”. Formułując tytuł programu KE wskazuje, że sprawy zmiany sposobu myślenia o procesach produkcji, tak by wytwarzane dobra były jak najtrwalsze, powstawały z maksymalnym wykorzystaniem surowców wtórnych i generowały jak najmniej odpadów, stanowią jeden z podstawowych priorytetów KE w obecnej perspektywie finansowej.

W ocenie ekspertów Program LIFE stanowi istotne źródło finansowania innowacyjnych i demonstracyjnych projektów, których oddziaływanie na środowisko i kształtowanie polityki KE jest nie do przecenienia. Budżet programu a lata 2021-2027 wynosi 5,432 mld euro.

Polskie samorzady od lat korzystają ze środków Programu LIFE i współfinansowania oferowanego przez NFOŚiGW, realizując różne projekty prośrodowiskowe. To dzięki LIFE Gmina Klucze przywróciła znaną na całą Europę perelkę przyrodniczą – Pustynię Błędowską – która po wielu latach nieprzemysłanych zalesień, zatraciła swój pierwotny charakter. Natomiast mieszkańcy aglomeracji łódzkiej, po zrealizowaniu projektu LIFE EHREK, mogą cieszyć się z oczyszczonych, z zastosowaniem innowacyjnych metod, zbiorników rekreacyjnych Arturówek. Warte krótkiego wspomnienia są także dwa zagraniczne projekty LIFE, belgijski i włoski, w których uczestniczy Gmina Miejska Kraków. Dzięki tym projektom mieszkańcy Krakowa i okolic korzystają z nowoczesnego systemu zarządzania zielenią w mieście i mogą się zapoznać z demonstracyjnymi działaniami z zakresu adaptacji do zmian klimatu.

Samorządowych projektów LIFE w Polsce jest kilkanaście, poniżej przedstawione zostały te mające największe oddziaływanie społeczne.

Małopolskie i śląskie powietrze

Po program LIFE sięgnęło między innymi województwo małopolskie. To region zmagający się ze skutkami smogu i zanieczyszczenia powietrza. Rozwiązanie problemu zależy nie tylko od skutecznego działania w obrębie gmin, ale też od koordynacji współpracy między nimi. Tu LIFE „Małopolska w zdrowej atmosferze” wykorzystany jest do likwidacji barier wynikających z bardzo niskich zdolności instytucjonalnych i niedostatecznej realizacji działań na rzecz poprawy jakości powietrza na szczeblu gminnym – poprzez powołanie sieci Ekodoradców.

Projekt realizowany jest od 2015 roku i może pochwalić się kluczowymi efektami. To blisko 1,5 mln porad udzielonych przez Ekodoradców dla mieszkańców, blisko 750 tys. uczestników zorganizowanych wydarzeń, ponad 8 tys. badań kamerą termowizyjną, ponad 90 tys. obsłużonych wniosków o dofinansowanie i blisko 100 mln zł pozyskanych w ramach przygotowanych projektów. W okresie realizacji projektu poziomy pyłu zawieszonego PM10 w sezonie grzewczym (październik – marzec) spadły o ponad 50% w Krakowie i 40% na pozostałym obszarze województwa.

Śląsk także wykorzystuje środki LIFE i NFOŚiGW na realizację własnego programu poprawy jakości powietrza („Śląskie. Przywracamy błękit” – to oficjalna nazwa projektu). Śląsk podzielił swoje działania na cztery główne kierunki. Pierwszym jest wsparcie realizacji działań naprawczych programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego, np. znaczące przyspieszenie tempa wymiany urządzeń grzewczych małej mocy (poniżej 1MW). Drugim rozwój know-how, narzędzi, metod i działań demonstracyjnych, trzecim wsparcie dla władz lokalnych (miast i gmin) a czwartym działania edukacyjne na rzecz podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców. Efekty tych działań będą odczuwane nie tylko w województwie śląskim, ale także w sąsiednich regionach i na terenach przygranicznych.

– Dziękuję samorządom, które zdecydowały się uczestniczyć w tym projekcie. Współpraca zawsze przynosi najlepsze efekty i mam nadzieję, że przełoży się na poprawę jakości powietrza, a co za tym idzie jakości życia. Śląsk się zmienia i zmierza w kierunku gospodarki niskoemisyjnej – komentował marszałek województwa Jakub Chelstowski.

Dla Klimatu i Energii w Małopolsce

Pozytywne efekty realizacji działań na rzecz poprawy jakości powietrza były impulsem do przygotowania projektu w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatu. W ramach Projektu LIFE EKOMAŁOPOLSKA utworzona została sieć doradców ds. klimatu i środowiska, a Samorząd województwa wdraża ambitne cele klimatyczne określone w Regionalnym Planie Działań dla Klimatu i Energii. Dzięki Projektowi także powstaje mapa lokalnego potencjału OZE dla Małopolski i Śląska połączona z kalkulatorem doboru odpowiedniej instalacji.

Choć realizacja projektu rozpoczęła się w 2021 r., to klimatyczni doradcy zorganizowali już ponad 700 lokalnych wydarzeń edukacyjnych, w których uczestniczyło ponad 400 tys. osób oraz przygotowali projekty o dofinansowanie na łączną kwotę ponad 21 mln zł. Dodatkowo w ramach akcji Małopolskie Dni dla Klimatu posadzono ponad 50 tys. drzew. Wydarzeniom dla mieszkańców regionu zawsze towarzyszą rozmowy nt. działań na rzecz klimatu.

Woda w Radomiu

Za pomocą programu LIFE Radom adaptuje się do zmian klimatu poprzez rozbudowę zielonej i niebieskiej infrastruktury oraz wdrożenie demonstracyjnych rozwiązań opartych na podejściu ekosystemowym. W wyniku budowy błękitnej infrastruktury porządkuje stosunki wodne w mieście. Zapobiega to powodziom i lokalnym podtopieniom, będącym często skutkiem zmiany klimatu, która powoduje ulewne (tzw. nawalne) opady. Działania adaptacyjne na małą skalę wspierające retencję wód opadowych na miejscu wdrażane były w tych częściach miasta, gdzie ryzyko przeciążenia kanalizacji deszczowej i powodzi było największe. Dzięki ich budowie nie tylko zbierane są wody opadowe, ale także utworzone są atrakcyjne miejsca dla mieszkańców oraz enklawy bioróżnorodności. Błękitno – Zielona Infrastruktura na dużą skalę zwiększyła zdolność retencyjną rzek i ich dolin, wzmocniła bezpieczeństwo przeciwpowodziowe, poprawiła bioróżnorodność ekosystemów rzecznych i ich dolin poprzez odtwarzanie i tworzenie mikrosiedlisk lądowych i wodnych oraz utworzyła nową, naturalną przestrzeń rekreacyjną dla mieszkańców miasta. „Pożyteczne” zostało połączone z „przyjemnym”.

– Szereg placówek edukacyjnych w mieście zostało wzbogaconych o oczka wodne, ogrody deszczowe, niecki, zielone wiaty rowerowe, które retencjonują wodę w miejscu opadu, poprawiają mikroklimat, przeciwdziałają skutkom Miejskiej Wyspy Ciepła, ale też mają istotny walor edukacyjny. Wskazują młodemu pokoleniu na konieczność podejmowania działań adaptujących nasze przestrzenie do obecnej i prognozowanej zmiany klimatu i namacalnie przedstawiają rozwiązania oparte na naturze, które mogą być następnie zastosowane na ich własnych podwórkach – podkreśla Katarzyna Jankowska, Główny Specjalista Wydziału Funduszy Unijnych i Strategii Urzędu Miejskiego w Radomiu.

Szczególnym osiągnięciem projektu jest włączenie projektu i Radomia przez Naukowy Komitet Doradczy Programu Ekohydrologii IHP (Międzynarodowego Programu Hydrologicznego) UNESCO, składający się z uznanych naukowców z całego świata, do Globalnej Sieci Miejsc Demonstracyjnych Ekohydrologii Międzyrządowego Programu Hydrologicznego UNESCO.

Wsparcie NFOŚiGW

Mówiąc o LIFE nie sposób nie wspomnieć o roli, jaką NFOŚiGW pełni we wdrażaniu tego programu w Polsce. Od 2008 roku, czyli niemal od początku polskiego członkostwa w UE, NFOŚiGW wspiera wnioskodawców LIFE w dążeniu do uzyskania dofinansowania LIFE, ale również w realizacji projektów, które uzyskują akceptację KE, pełniąc funkcję Krajowego Punktu Kontaktowego LIFE i podmiotu współfinansującego. *Jako Krajowy Punkt Kontaktowy LIFE służymy najlepszą wiedzą oferując konsultacje wniosków i bliską współpracę w określeniu zakresu projektu, a także wsparcie przy pozyskaniu partnerów projektu. Oferta działań informacyjnych KPK dla wnioskodawców LIFE obejmuje także organizowane każdego roku liczne szkolenia i warsztaty oraz Dzień Informacyjny LIFE.* – mówi Sławomir Mazurek – Wiceprezes NFOŚiGW.

NFOŚiGW jest głównym podmiotem współfinansującym, który ze środków krajowych zapewnia bezzwrotne finansowanie niemal wszystkim projektom LIFE realizowanym w Polsce, a także działań polskich podmiotów uczestniczących w realizacji projektów międzynarodowych. Dzięki wsparciu NFOŚiGW projekty LIFE mogą być realizowane przy minimalnym wkładzie własnym wynoszącym tylko 5% kosztów kwalifikowanych – dodaje Prezes Mazurek.

Więcej na temat Programu LIFE można dowiedzieć się pisząc na adres: life@nfosigw.gov.pl

Błażej Linowski / Andrzej Muter – Kierownik Wydziału ds. LIFE, NFOŚiGW

Zakres wsparcia

Standardowe dofinansowanie projektu LIFE przez Komisję Europejską wynosi do 60% wartości kosztów kwalifikowanych projektu, a w przypadku projektów przyrodniczych do 75%. NFOŚiGW, oprócz finansowego wsparcia realizacji przedsięwzięć, oferuje także, w ramach Inkubatora Wniosków LIFE, środki w wysokości nawet do 80 tys. zł, na przygotowanie i złożenie wniosków do programu.

Dofinansowa Unię Europejską

“Współfinansowane przez Unię Europejską. Poglądy i wyrażone opinie są jednak wyłącznie poglądami autora (autorów) i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy Unii Europejskiej lub CINEA. Ani Unia Europejska, ani organ przyznający pomoc nie mogą ponosić za nie odpowiedzialności.”